

**ภารกิจด้านการสอนระดับปริญญาตรีกับการประเมินความพร้อมออกนอกระบบ:
กรณีศึกษาภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Undergraduate teaching and its preparedness evaluation prior to university
privatization: Case study of History Department, Faculty of Liberal Arts,
Thammasat University.**

ศุภวิทย์ ถาวรบุตร
Supavit Thavaraputta

บทคัดย่อ

บทความนี้สังเคราะห์จากงานวิจัยเกี่ยวกับภารกิจด้านการเรียนการสอนของภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป้าหมายหลักคือการนำข้อมูลเชิงปริมาณที่เกิดจากการดำเนินการในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา มาวิเคราะห์แนวโน้มและองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ความหลากหลายของกลุ่มนักศึกษาที่ลงทะเบียน ภาระงานของบุคลากรในสังกัด ฯลฯ เพื่อเป็นแนวทางการประเมินความพร้อมขององค์กรให้สามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงจากการที่มหาวิทยาลัยต้องออกนอกระบบ บทความชี้ให้เห็นว่า สถานการณ์ต่อจากนี้จะกดดันให้ องค์กรระดับภาควิชาต้องใช้ประสิทธิภาพที่ตนเองมีอยู่อย่างจริงจังมากขึ้น โดยเฉพาะการบริการทรัพยากรทั้งหมดของ องค์กรได้แก่ หลักสูตร บุคลากร งบประมาณ ให้สอดคล้องกับเกณฑ์ต่างๆ ทั้งที่กำหนดขึ้นโดยมหาวิทยาลัยและ หน่วยงานระดับเหนือกว่านั้น

คำสำคัญ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์, การบริหารจัดการหลักสูตร, การออกนอกระบบ

Abstract

The findings of this paper have been synthesized through reviews of a previous research on the undergraduate teaching of History Department, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University. It aims at applying the quantitative information collected from the teaching tasks in the past three years for the analysis of trends and any elements possibly relevant to its teaching mission, such as the diverse groups of students from different disciplines who have registered for available courses or the workloads of its teaching staffs, etc. This paper may serve as a guideline for the preparedness evaluation of the organization itself to cope with any possible changes stemming from the forthcoming privatization of Thammasat University. It also points out that the situation to be taken place from this transitional period onwards will pressure and force the department to comprehensively maximize its working capacity, especially when it comes to the management of its resources, curriculum structuring, academic members, and budget allocation in order to work in compliance with regulations to be designated by the University office as well as any other units set at the higher working levels.

Keywords: Bachelor of Arts Program in History, curriculum administration, university privatization

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

แม้ว่าการออกนอกระบบจะไม่ใช่ว่าสิ่งที่พึงปรารถนาสำหรับประชาคมธรรมศาสตร์ แต่ข่าวคราวที่เกิดขึ้นในระยะหลังแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คงไม่สามารถหลีกเลี่ยงเรื่องดังกล่าวได้อีกต่อไป อย่างไรก็ตาม หน่วยงานบางแห่งยังขาดการพิจารณาความพร้อมขององค์กรอย่างจริงจังเพื่อเตรียมรับความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นี้ ซึ่งจะเกี่ยวข้องทั้งเรื่องการบริหารงบประมาณ ความเพียงพอของรายได้หน่วยงาน การบริหารอัตรากำลัง แผนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องไปถึงมาตรฐานของหลักสูตร ฯลฯ

ท่ามกลางประเด็นปัญหามีจำนวนมากที่กล่าวมานั้น การกิจด้านการเรียนการสอนจะกลายเป็นเรื่องสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่ง ข้อเท็จจริงนี้ไม่อาจปฏิเสธได้เมื่อเทียบกับสถานการณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยอันเป็นที่ทราบกันดีว่ารายได้จากการลงทะเบียนของนักศึกษาในสังกัดคือที่มาของรายรับสำคัญในการบริหารองค์กร เมื่อมหาวิทยาลัยของรัฐต้องออกนอกระบบ เงื่อนไขลักษณะเดียวกันจะเกิดขึ้น แน่หนอนว่ามหาวิทยาลัยของรัฐอาจจะยังมีข้อได้เปรียบอยู่บ้างในเรื่องของ ‘ชื่อเสียง’ แต่ย่อมหมายความว่า การบริหารจัดการเพื่อรักษามาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับของสังคมหลังจากที่รัฐลดการอุดหนุนลงจะกลายเป็นภารกิจที่ท้าทายของการออกนอกระบบ

เมื่อการวิเคราะห์ภารกิจด้านการเรียนการสอนเป็นโจทย์การวิจัยที่สำคัญ ผู้เขียนจึงเลือกวิเคราะห์ภารกิจด้านการเรียนการสอนของภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นต้นสังกัดของผู้เขียนเอง ทั้งนี้ เพื่อให้มีข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับขนาดของภารกิจที่ภาควิชารับผิดชอบเมื่อเทียบกับจำนวนบุคลากรที่มีอยู่ ในขณะเดียวกันงานวิจัยน่าจะช่วยบ่งบอกด้วยว่ารายวิชาที่ภาควิชาประวัติศาสตร์เปิดสอนนั้นได้รับความนิยมมากหรือน้อยเพียงใด หรืออีกนัยหนึ่งมีสถานะอย่างไรใน ‘ตลาด’ ซึ่งเป็นประเด็นที่อาจต้องปรับตัวในอนาคตเมื่อออกนอกระบบและจำนวนผู้เรียนมีผลต่อความมั่นคงของหลักสูตรและองค์กร

เมื่อการคาดการณ์ผลกระทบที่อาจเกิดกับการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเป็นไปในทิศทางดังที่กล่าวมาภาควิชาประวัติศาสตร์ (รวมถึงคณะศิลปศาสตร์ที่มีจำนวนภาควิชามากถึง 14 ภาควิชา) ควรหาโอกาสทบทวนภารกิจโดยรวมของตนเพื่อปรับตัวตามเงื่อนไขการดำเนินงานทั้งภายนอกและภายในโดยเงื่อนไขภายนอกที่สำคัญที่สุด คือ การประกันคุณภาพหลักสูตรตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) งานวิจัยชิ้นนี้จึงได้พยายามสร้างฐานข้อมูลเพื่อประกอบการบริหารหลักสูตรปริญญาตรีของภาควิชาประวัติศาสตร์ไปพร้อมๆ กันอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

จากความสำคัญตามที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้ยื่นข้อเสนอวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีของภาควิชาประวัติศาสตร์” ในเบื้องต้นเพราะต้องการผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนของภาควิชาประวัติศาสตร์ให้เป็นงานวิจัยต้นแบบ

และให้เป็นไปตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพหลักสูตร รวมทั้งสร้างฐานข้อมูลด้านการเรียนการสอนที่เป็นระบบ

นอกเหนือไปกว่านั้นคือการริเริ่มกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยผ่านข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งภาควิชาประวัติศาสตร์ยังไม่เคยดำเนินการในเรื่องนี้มาก่อน ประเด็นดังกล่าวจะทวีความสำคัญยิ่งขึ้นภายใต้การออกนอกระบบซึ่งจะเพิ่มความเข้มงวดในการกำกับให้พนักงานมหาวิทยาลัยมีภาระงานด้านต่างๆ ครบตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยมีงานสอนเป็นภารกิจหลัก งานวิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ที่เพิ่มเติมขึ้นมาอีกคือการเชื่อมโยงแนวโน้มนการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาไปสู่การบริหารอัตรากำลัง โดยเฉพาะการประเมินเรื่องความพอเพียงของรายวิชาและจำนวนนักศึกษาโดยเปรียบเทียบกับอัตรากำลังที่ภาควิชาถือครองอยู่

ภาควิชาส่วนหนึ่งในคณะศิลปศาสตร์ใช้ระบบการรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีโดยรับเข้าสาขาเอกโดยตรงและไม่ได้รับนักศึกษาเพิ่มจากนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ที่ยังไม่มีวิชาเอกสังกัด ดังนั้น ภาควิชาที่ไม่สามารถรับนักศึกษาในแต่ละรุ่นได้ตามเป้าจะเผชิญปัญหามากขึ้นเมื่อออกนอกระบบ การสร้างฐานข้อมูลเพื่อประเมินแนวโน้มการเรียนการสอนของหลักสูตรจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากเทียบกับคณะที่รับนักศึกษากลุ่มใหญ่โดยไม่แยกสาขาวิชาเอกคณะศิลปศาสตร์จึงมีความเสี่ยงในระดับหลักสูตรสูงกว่ากล่าวคือ จำนวนหลักสูตรมีมากและหลายหลักสูตรประสบแนวโน้มจะเผชิญปัญหาการรับนักศึกษาเข้าเรียนได้ต่ำกว่าเป้า การวิจัยเพื่อสำรวจสถานะของหลักสูตรในแง่กลุ่มเป้าหมายและความนิยมจึงเป็นส่วนหนึ่งของการปรับตัวที่จำเป็นอย่างมาก เพราะต่างไปจากสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรัฐในแบบเดิมซึ่งไม่เดือดร้อนเรื่องจำนวนตัวเลขผู้เข้าศึกษาสักเท่าไร

ทั้งนี้ ผู้วิจัยหวังว่าแนวทางการวิเคราะห์ในกรอบนี้อาจใช้เป็นตัวอย่างที่หน่วยงานระดับภาควิชาได้นำไปพิจารณาสถานะของหน่วยงานตนเองในเบื้องต้นด้วย

3. ข้อมูลและวิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้อาศัยการนำข้อมูลจากการลงทะเบียนของนักศึกษาในรายวิชาที่ภาควิชาประวัติศาสตร์รับผิดชอบ ประกอบด้วย กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไป หรือ รหัส มธ./TU กลุ่มวิชาเอก หรือ รหัส ป./HS และกลุ่มวิชาภาษาสเปน หรือ รหัส สป./SP ย้อนหลังรวม 3 ปีการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554-2556 มาประเมินแนวโน้มการลงทะเบียนและภารกิจของภาควิชาที่ตอบสนองผู้เรียนจากหลากหลายสาขา ทั้งนี้ต้องขยายความด้วยว่าภาควิชาประวัติศาสตร์มีส่วนในการการสอนวิชาศึกษาทั่วไปในกลุ่มวิชาอารยธรรมซึ่งเป็นความรับผิดชอบมาตั้งแต่ก่อตั้งคณะศิลปศาสตร์ ส่วนการสอนวิชาภาษาสเปนเนื่องจากหลักสูตรวิชาโทสเปนและลาตินอเมริกาศึกษา (มีส่วนผสมทั้งรายวิชาในกลุ่มภาษาและกลุ่มที่เป็นเนื้อหา) อยู่ในความรับผิดชอบของภาควิชาเช่นกัน จึงต้องใช้ข้อมูลจากทั้งสามกลุ่มเพื่อให้วิเคราะห์ได้ครอบคลุมภารกิจการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยต้องนำข้อมูลดังกล่าวมาแยกแยะเพิ่มเติมเนื่องจากระบบการลงทะเบียนและระบบเอกสารที่ใช้งานอยู่นั้นไม่สามารถตอบโจทย์การแยกแยะต้นสังกัดของนักศึกษา ซึ่งผู้วิจัยต้องการนำมาประเมินแนวโน้มและวิเคราะห์สัดส่วน เพื่อดันหาว่ากลุ่ม ‘ลูกค้า’ ของภาควิชาเป็นใครและมีทิศทางความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง โดยสรุปคือการนำข้อมูลมาแยกเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและวิเคราะห์เชิงสถิติเท่าที่ทำได้ภายใต้ข้อมูลชุดดังกล่าว

ทั้งนี้ เหตุที่ผู้วิจัยใช้ข้อมูล 3 ปีการศึกษา (2554-2556) เนื่องจากปีการศึกษา 2556 เป็นปีการศึกษาแรกที่เริ่มใช้หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ พ.ศ. 2556 ซึ่งปรับปรุงจากหลักสูตร พ.ศ. 2552 การพัฒนาฐานข้อมูลของภาควิชาจึงเน้นให้เกิดความต่อเนื่องของข้อมูลตั้งแต่ปีการศึกษา 2556 เป็นต้นไป อย่างไรก็ตาม เพื่อให้มีข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ผู้เขียนจึงนำข้อมูลย้อนหลังมาพิจารณาด้วย แต่ภายใต้ระยะเวลาดำเนินการวิจัยที่จำกัดเพียง 7 เดือน การจัดการกับข้อมูลดิบตลอดจนประมวลผลและวิเคราะห์ไม่สามารถทำได้ในขอบเขตที่มากนัก จึงเลือกใช้ข้อมูลย้อนหลังเฉพาะปีการศึกษา 2554 และ 2555 (ที่จัดการเรียนการสอนภายใต้หลักสูตรเดิม) ก่อน และงานวิจัยนี้เป็นเพียงโครงการนำร่อง (Pilot project) ซึ่งในอนาคตภาควิชาประวัติศาสตร์ยังสามารถขยายขอบเขตการบันทึกข้อมูลได้อีก

4. ผลการวิเคราะห์ที่สำคัญ

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย การวิเคราะห์เชิงจำนวน การวิเคราะห์เชิงสัดส่วน การวิเคราะห์การกระจาย และการวิเคราะห์ทางสถิติ ซึ่งขอเสนอสาระสังเขปโดยลำดับดังนี้

4.1 การวิเคราะห์เชิงจำนวน (วิเคราะห์ภาพรวม)

การวิจัยส่วนนี้จะเน้นให้เห็นภาพรวมของภารกิจด้านการสอนระดับปริญญาตรี โดยใช้ข้อมูลของรายวิชาที่เปิดสอนและจำนวนนักศึกษาโดยรวม ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 จำนวนวิชาที่เปิดสอนโดยภาควิชาประวัติศาสตร์ จำแนกตามปีการศึกษา

ภาคการศึกษา	รหัส มธ.	รหัส ป.	รหัส สป.	รวม
1/2554	1	19	3	23
2/2554	2	18	3	23
1/2555	1	23	3	27
2/2555	2	17	3	22
1/2556	1	23	3	27
2/2556	2	20	3	25
s/2556	0	2	0	2

หน่วย : รายวิชา

ตารางที่ 2 จำนวนการลงทะเบียนจำแนกตามปีการศึกษา

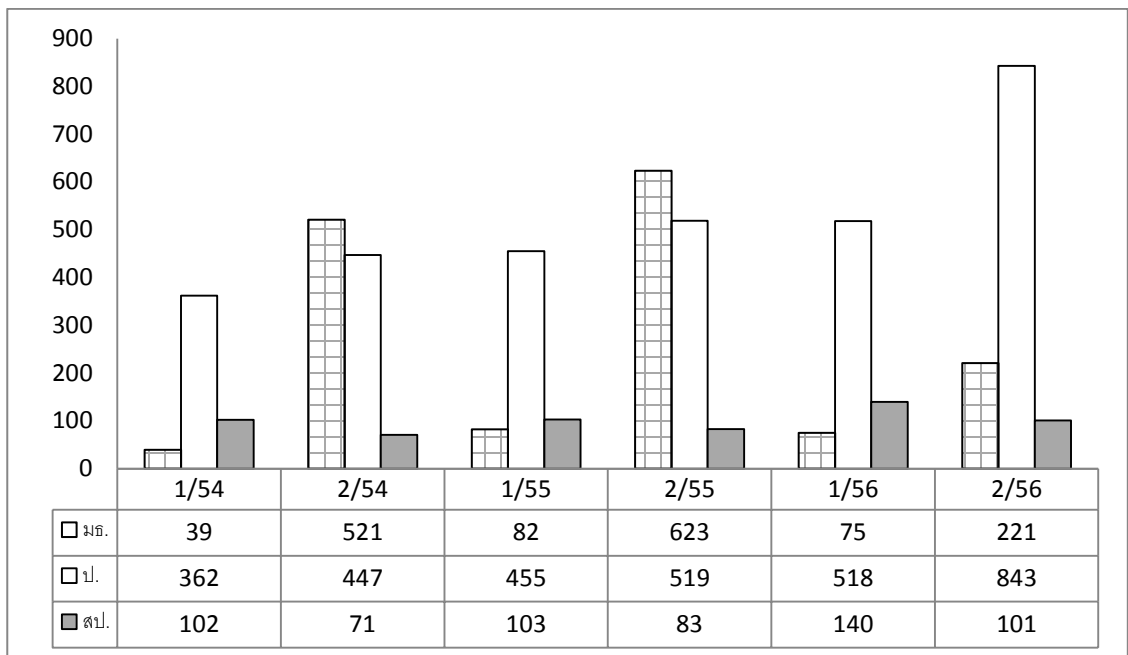
ปีการศึกษา	ภาค 1	ภาค 2	ภาคฤดูร้อน	รวม
2554	503	1,039	-	1,542
2555	640	1,225	-	1,865
2556	733	1,165	239	2,137

หน่วย : รายชื่อ

จากตารางที่ 2 จะเห็นถึงแนวโน้มจำนวนการลงทะเบียนในรายวิชาที่ภาควิชาประวัติศาสตร์เปิดสอน (รวมทุกรหัส คือ มธ. ป. และ สป.) ซึ่งแต่ละภาคการศึกษาจำนวนการลงทะเบียนของภาคเรียนที่ 2 จะสูงกว่าภาคเรียนที่ 1 เสมอ เมื่อเปรียบเทียบแล้วสถิติการลงทะเบียนในภาคเรียนที่ 2 รักษาระดับไว้ประมาณ 1,000 1,200 รายชื่อส่วนจำนวนการลงทะเบียนในภาคเรียนที่ 1 แม้จะต่ำกว่าแต่มีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปีนับตั้งแต่ปีการศึกษา 2554-2556 ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลในตารางที่ 1 ทำให้เห็นว่าจำนวนรายวิชาที่เปิดสอนในภาคเรียนที่ 1 โดยเฉลี่ยสูงกว่าภาคเรียนที่ 2 ก็จริง แต่ในภาคเรียนที่ 2 ของทุกๆ ปี ภาควิชาต้องรองรับความต้องการลงทะเบียนที่มากกว่าภาคเรียนที่ 1

ข้อมูลการลงทะเบียนนี้ยังสามารถจำแนกให้ละเอียดยิ่งขึ้นตามลักษณะวิชา เมื่อแบ่งวิชาที่ภาควิชาประวัติศาสตร์รับผิดชอบออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ รหัส มธ. (วิชาศึกษาทั่วไป) รหัส ป. (วิชาเอก) และ รหัส สป. (วิชาภาษาสเปน) แล้ว จะช่วยให้การพิจารณาแนวโน้มของข้อมูลในแต่ละภาคการศึกษามีประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจมากขึ้น ดังปรากฏตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 จำนวนการลงทะเบียนจำแนกตามกลุ่มวิชาและปีการศึกษา

หน่วย : รายชื่อ

การวิเคราะห์ข้อมูลแยกตามกลุ่มวิชาทำให้เห็นว่า แต่เดิมกลุ่มวิชารหัส มธ. มีบทบาทมากในการดึงดูดจำนวนนักศึกษาที่มาลงทะเบียน แต่จำนวนการลงทะเบียนลดลงมากในปีการศึกษา 2556 ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วน่าจะเกี่ยวข้องกับการปรับหลักสูตร 2556 โดยคณะนิติศาสตร์ไม่ได้บังคับให้นักศึกษาเลือกวิชาในกลุ่มนี้ (มธ.111 ประเทศไทยในมิติทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม มธ.112 มรดกโลกก่อนสมัยใหม่ และ มธ.117 พัฒนาการของโลกสมัยใหม่) อีกต่อไป ภาควิชาประวัติศาสตร์ต้องตระหนักในความเปลี่ยนแปลงนี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบประมาณที่มาจากกลุ่มวิชานี้ด้วย

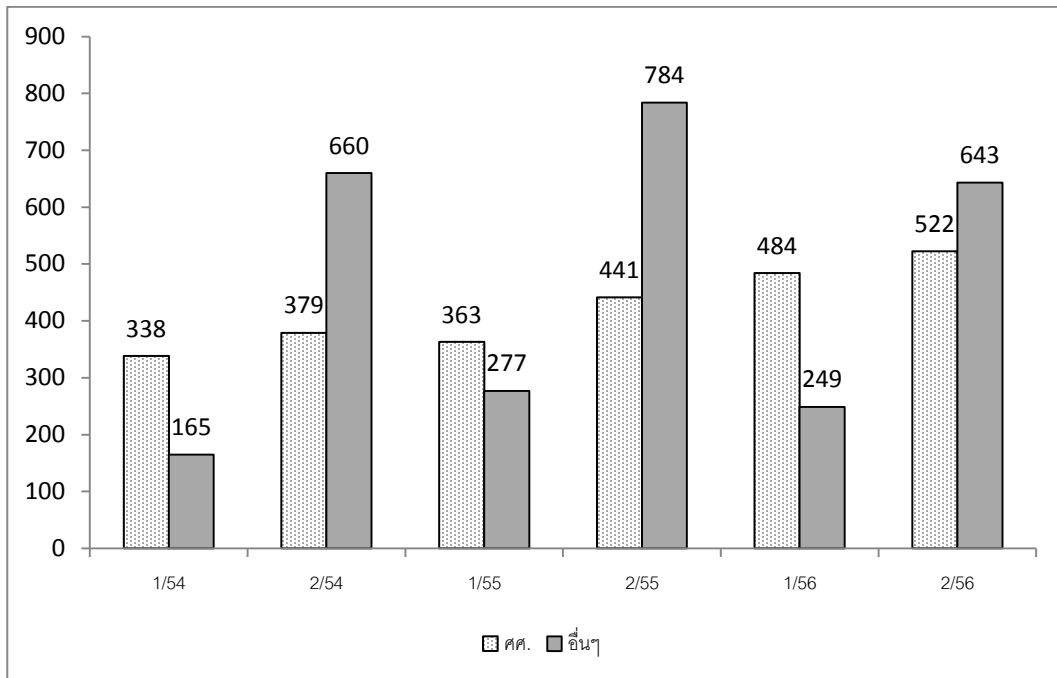
อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่สวนทางกันมาจากกลุ่มวิชารหัส ป. ซึ่งจำนวนการลงทะเบียนค่อย ๆ ใต้ระดับขึ้นจากกว่า 300 คน เป็นกว่า 400 คน และกว่า 500 คน ต่อเนื่องมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 และมีการเพิ่มขึ้นโดดเด่นอย่างเห็นได้ชัดในภาคการศึกษา 2/2556 ที่จำนวนการลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส ป. เพิ่มขึ้นเป็น 843 รายชื่อส่วนวิชาภาษาสเปนนั้นเป็นกลุ่มวิชาที่ให้นักศึกษาต้องขอโควตาตามนโยบายของคณะศิลปศาสตร์ที่ต้องการกำหนดสัดส่วนให้เหมาะสมระหว่างผู้สอนกับจำนวนนักศึกษาในห้องเพื่อการฝึกทักษะทางภาษา จำนวนการลงทะเบียนจึงค่อนข้างสม่ำเสมอแต่ปรับตัวสูงขึ้นบ้างเล็กน้อยเพราะจำนวนผู้สอนไม่ได้เพิ่มขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงที่ว่า ภาควิชาประวัติศาสตร์รับนักศึกษาเอกรุ่นละประมาณ 20 คนต่อปีการศึกษา หรือมีนักศึกษาเอกในความรับผิดชอบรอบปีละประมาณ 80 คน (จาก 4 ชั้นปี) ข้อมูลการลงทะเบียนในรายวิชาทั้งหมดที่เปิดสอนซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตามตารางที่ 2 จึงแสดงให้เห็นว่า ‘ตลาด’ ก่อนข้างตอบรับรายวิชาของภาควิชาประวัติศาสตร์เป็นอย่างดีกล่าวเฉพาะปีการศึกษา 2556 หากรวมข้อมูลภาคฤดูร้อนด้วยจะมีการลงทะเบียนรวมตลอดทั้งปีสูงกว่า 2,100 รายชื่อ ทั้งนี้ วิชาประวัติศาสตร์ไม่มีสถานะเป็นวิชาบังคับของคณะศิลปศาสตร์ดังเช่นวิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษบางรายวิชา รวมทั้งบางรายวิชาของภาควิชาจิตวิทยาที่เป็นวิชาซึ่งบางคณะกำหนดให้นักศึกษาในสังกัดต้องเรียน

4.2 การวิเคราะห์เชิงสัดส่วน (วิเคราะห์ห้องค์ประกอบ)

ถัดมาผู้วิจัยได้วิเคราะห์ห้องค์ประกอบของข้อมูลเพื่อให้เห็นของสัดส่วนของนักศึกษาในกลุ่มวิชาต่างๆ เพราะต้องการหาคำตอบด้วยว่า ผู้ลงทะเบียนเรียนกับภาควิชาประวัติศาสตร์นั้นเป็นนักศึกษาในและนอกคณะศิลปศาสตร์มากหรือน้อยเพียงใด

ภาพที่ 2 จำนวนการลงทะเบียน จำแนกระหว่างคณะศิลปศาสตร์กับต่างคณะ

หน่วย : รายชื่อ

แผนภูมิในภาพที่ 2 ยืนยันทิศทางการเพิ่มขึ้นของผู้ลงทะเบียนที่เป็นนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ เพราะจากข้อมูลต่อเนื่อง 6 ภาคการศึกษา จำนวนนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ที่ลงทะเบียนเรียนในวิชาที่ภาควิชาประวัติศาสตร์รับผิดชอบได้เพิ่มขึ้นจากระดับประมาณ 300 เป็น 400 และ 500 รายชื่อตามลำดับ

เมื่อนำข้อมูลจากภาพที่ 1 มาประกอบการวิเคราะห์จะเห็นชัดว่าความผันผวนเกิดขึ้นในภาคการศึกษา 2/2556 ซึ่งผู้ลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส มธ. ลดลงอย่างมาก แต่กลับไปเพิ่มที่กลุ่มวิชารหัส ป. ผู้วิจัยจึงสนใจสัดส่วนของนักศึกษาในกลุ่มวิชาทั้งสองโดยเปรียบเทียบเฉพาะภาคการศึกษาที่ 2 โดยข้อมูลเป็นไปตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนการลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส มธ. และรหัส ป. ในภาคการศึกษาที่ 2

ภาคการศึกษา	จำนวนการลงทะเบียนทั้งหมด	กลุ่มวิชารหัส มธ.		กลุ่มวิชารหัส ป.	
		ศศ.	ต่างคณะ	ศศ.	ต่างคณะ
2/2554	1,039	81	440	260	187
2/2555	1,225	72	551	322	197
2/2556	1,165	104	117	358	485

หน่วย : รายชื่อ

การประมวลผลในส่วนนี้ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า จำนวนการลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส มธ. ของนักศึกษาต่างคณะที่ลดลงเหลือเพียง 117 รายชื่อในภาคการศึกษา 2/2556 ขณะที่กลุ่มวิชารหัส ป. กลับเพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 485 รายชื่อ ตัวเลขที่ลดและเพิ่มอย่างสวนทางกันนี้ช่วยชัดเจนให้จำนวนการลงทะเบียนรวมทั้งหมดของภาคการศึกษา 2/2556 ยังอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับช่วงเดียวกันของปีก่อน กล่าวอีกนัยหนึ่ง หากไม่มีการเพิ่มขึ้นของนักศึกษาต่างคณะที่มาลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส ป. ความผันผวนที่เกิดขึ้นในกลุ่มวิชารหัส มธ. จะดึงให้อัตราของการลงทะเบียนในภาคการศึกษา 2/2556 ลดลงอย่างมาก

จำนวนการลงทะเบียนของนักศึกษาศิลปศาสตร์เพิ่มขึ้นในอัตราส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ผู้วิจัยจึงต้องกำหนดโจทย์การวิเคราะห์ต่อไปว่า นักศึกษาต่างคณะเหล่านี้มาจากไหนบ้าง เพราะเป็นประเด็นสำคัญของการวิจัยซึ่งต้องการกำหนดเป้าหมาย (Targeting) ได้อย่างถูกต้อง หากในอนาคตภาควิชาจำเป็นต้องขยายฐานการลงทะเบียนเพื่อเพิ่มภาระงานของบุคลากรในสังกัด ตลอดจนการเพิ่มรายได้ของหน่วยงาน

4.3 การวิเคราะห์การกระจาย

เนื่องจากนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ในภาคปกติมีสังกัดมากถึง 14 ภาควิชา แต่เลขทะเบียนนักศึกษาไม่สามารถใช้เป็นตัวบ่งบอกได้ว่านักศึกษารายใดมาจากวิชาเอกสาขาใดการวิเคราะห์ในข้อ 4.2 ซึ่งวิเคราะห์องค์ประกอบของนักศึกษาจึงเพียงชี้ให้เห็นภาพรวมของสัดส่วนนักศึกษาศิลปศาสตร์เท่านั้น โดยไม่สามารถแบ่งแยกสังกัดวิชาเอก ส่วนการวิเคราะห์ในหัวข้อนี้ จะนำข้อมูลนักศึกษาต่างคณะมาพิจารณารายละเอียดการกระจายตัวในระดับคณะ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าการเรียนการสอนของภาควิชาประวัติศาสตร์มีกลุ่มผู้รับบริการที่มาจากไหนบ้าง

ในเบื้องต้น งานวิจัยแบ่งนักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่ สายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กับ สายวิทยาศาสตร์ (ซึ่งในบทความนี้หมายถึงรวมถึงสายวิทยาศาสตร์สุขภาพไว้ด้วย)

จากการวิเคราะห์ที่ผ่านมาพบว่า ในกลุ่มวิชารหัส มธ. จำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนแปรผันตามจำนวนนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ (รายละเอียดตามหัวข้อ 4.1) ส่วนกลุ่มวิชารหัส สป. เป็นวิชากำหนดโควตา และนักศึกษาส่วนใหญ่สังกัดคณะศิลปศาสตร์ แม้จะมีนักศึกษาต่างคณะมาเรียนก็มีสัดส่วนค่อนข้างคงที่ โจทย์ในการวิเคราะห์การกระจายจึงอยู่ที่กลุ่มวิชารหัส ป. ซึ่งมีจำนวนรายวิชาที่เปิดสอนหลากหลายที่สุด และมีผู้ลงทะเบียนจากหลายสังกัดคณะ การวิเคราะห์การกระจายของผู้ลงทะเบียนจากคณะต่างๆ ในกรณีนี้จึงมีความสำคัญและช่วยให้ภาควิชาได้ภาพเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่สนใจเรียนวิชาประวัติศาสตร์อย่างแท้จริงตารางที่ 4 เป็นยอดการลงทะเบียนในวิชารหัส ป. รวมทุกรายวิชา แยกตามภาคการศึกษา และแยกตามสังกัดคณะของนักศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ตารางที่ 4 จำนวนการลงทะเบียนในรายวิชารหัส ป. ของนักศึกษาสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ภาคการศึกษา	รหัสคณะ							
	01	02	03	04	05	07	08	15
1/2554	2	5	85	5	5	6	7	1
2/2554	8	3	120	2	8	8	9	0
1/2555	16	4	126	5	9	10	12	1
2/2555	26	7	100	9	6	4	25	2
1/2556	11	0	92	3	16	19	29	0
2/2556	144	3	148	12	72	20	35	4
เฉลี่ย	35	4	112	6	19	11	20	2

หน่วย : รายชื่อ

ในแต่ละภาคการศึกษา นักศึกษาลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส ป. ที่มีจำนวนมากที่สุดอย่างเห็นได้ชัดมาจากคณะรัฐศาสตร์ (03) คิดเป็นค่าเฉลี่ยนักศึกษาสังกัดคณะรัฐศาสตร์ลงทะเบียนในรายวิชารหัส ป. ภาคการศึกษาละ 112 รายชื่อ ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่สูงมากเมื่อเทียบกับนักศึกษาคณะอื่นๆ โดยคณะที่มีค่าเฉลี่ยรองลงไปคือคณะนิติศาสตร์ (01) เฉลี่ยภาคการศึกษาละ 35 รายชื่อ กับ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (08) เฉลี่ยภาคการศึกษาละ 20 รายชื่อ

หากพิจารณาจำนวนนักศึกษาแต่ละคณะตามลำดับเวลาโดยไล่จากปีการศึกษา 2554 มาถึง 2556 จะเห็นว่าแทบทุกคณะมีนักศึกษาลงทะเบียนเพิ่มขึ้น โดยคณะรัฐศาสตร์มีจำนวนค่อนข้างคงที่และเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด ส่วนที่เพิ่มขึ้นอย่างน่าสนใจคือคณะนิติศาสตร์ ที่จำนวนการลงทะเบียนในภาค 2/2556 มากถึง 144 รายชื่อ เป็นการเพิ่มอย่างก้าวกระโดดเมื่อเทียบกับภาคการศึกษาก่อนหน้านี้ รวมถึงคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ (05) ที่เพิ่มเป็น 72 รายชื่อ ในภาค 2/2556

จากข้อมูลดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า กลุ่มนักศึกษาที่สนใจเรียนในรายวิชารหัส ป. มาจากคณะรัฐศาสตร์เป็นสำคัญ และในภาคการศึกษา 2/2556 การลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส ป. ของนักศึกษาสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพิ่มขึ้นหลายเท่าตัวเมื่อเทียบกับข้อมูลในอดีต อย่างไรก็ตาม ข้อมูลยังไม่เพียงพอให้สรุปว่าแนวโน้มต่อจากนี้จะมีผู้สนใจเรียนวิชารหัส ป. ในจำนวนใกล้เคียงกันนี้หรือไม่ หรือเป็นปรากฏการณ์เฉพาะของภาคการศึกษา 2/2556

ลำดับถัดมาจะพิจารณาการกระจายการลงทะเบียนของนักศึกษาในสายวิทยาศาสตร์

ตารางที่ 5 จำนวนการลงทะเบียนในรายวิชาหส ป. ของนักศึกษาสายวิทยาศาสตร์

ภาคการศึกษา	รหัสคณะ								
	09	10	11	12	13	14	16	17	18
1/2554									
2/2554	8		5	15	1				
1/2555	3			3					
2/2555	4		11	1	2				
1/2556		1			5				
2/2556	9	1	13	4	20				
ค่าสูงสุด	9	1	13	15	20	0	0	0	0

หน่วย : รายชื่อ

หมายเหตุ : ช่องที่เว้นว่างหมายถึง ไม่มีผู้ลงทะเบียนในภาคการศึกษานั้นๆ

ข้อมูลจากตารางที่ 5 บ่งบอกว่า นักศึกษาสายวิทยาศาสตร์มาลงทะเบียนในกลุ่มวิชาหส ป. อย่างกระจัดกระจายและไม่มีแบบแผน ในสามปีการศึกษาที่ผ่านมาไม่ปรากฏว่ามีนักศึกษาจากคณะพยาบาลศาสตร์ (14) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และผังเมือง (16) คณะสาธารณสุขศาสตร์ (17) และคณะเภสัชศาสตร์ (18) ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาประวัติศาสตร์ แต่ในอีก 5 คณะที่เหลือมีผู้ลงทะเบียนเรียนวิชาประวัติศาสตร์ทั้งนี้ เนื่องจากตัวเลขการลงทะเบียนไม่ใช่ค่าที่สูงนักและข้อมูลขาดความต่อเนื่อง เพราะบางภาคการศึกษาไม่มีจากคณะเหล่านี้ นักศึกษาลงทะเบียน การใช้ค่าเฉลี่ยจึงไม่เหมาะสม ผู้วิจัยเลือกที่จะใช้ค่าสูงสุด (Maximum) มาวิเคราะห์แทน

ในภาคการศึกษา 2/2556 มีนักศึกษาจากคณะทันตแพทยศาสตร์ (13) ลงทะเบียนวิชาหส ป. มากถึง 20 ราย ซึ่งเป็นตัวเลขที่เพิ่มขึ้นสูงเมื่อเทียบกับปีการศึกษาก่อนหน้านี้ เมื่อตรวจสอบรายละเอียดพบว่า ผู้ลงทะเบียน 18 ราย (จากทั้งหมด 20) ลงทะเบียนเรียนวิชา ป.360 ประวัติศาสตร์ตะวันตกร่วมสมัย และในภาคการศึกษาเดียวกันกรณีของคณะแพทยศาสตร์ ผู้ลงทะเบียน 11 ราย (จากทั้งหมด 13) ลงทะเบียนเรียนวิชา ป.231 ประวัติศาสตร์ไทย 2

หรือในภาคการศึกษา 2/2555 กรณีของคณะแพทยศาสตร์อีกเช่นกัน พบว่า ผู้ลงทะเบียน 11 ราย (จากทั้งหมด 11) ลงทะเบียนเรียนวิชา ป.256 ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น และภาคการศึกษา 2/2554 ซึ่งมีการลงทะเบียนค่อนข้างมากจากคณะสหเวชศาสตร์ (12) พบว่า ผู้ลงทะเบียน 12 ราย (จากทั้งหมด 15) ลงทะเบียนเรียนวิชา ป.266 ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่

จากพฤติกรรมการลงทะเบียนดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าในภาคการศึกษาที่มีนักศึกษาในสายวิทยาศาสตร์มาลงทะเบียนเรียนวิชาหส ป. จำนวนมาก นักศึกษามักจะเกาะกลุ่มในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง

และไม่ได้มีแนวโน้มที่จะเกิดซ้ำกับรายวิชาใดเป็นพิเศษ การเลือกพิจารณาจากค่าสูงสุดของตัวเลขในกลุ่มนี้แทนที่จะเป็นค่าเฉลี่ยก็เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับพฤติกรรมข้างต้น โดยสามารถระบุได้ว่ารายวิชาใดบ้างเคยเป็นที่สนใจและมีผู้ลงทะเบียนจากคณะใด

ผู้วิจัยเป็นผู้สอนรายวิชา ป.266 ในภาค 2/2554 ที่มีนักศึกษาคณะสหเวชศาสตร์ลงทะเบียนจำนวนมาก และยังสอนรายวิชา ป.360 ในภาค 2/2556 ที่มีนักศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์ลงทะเบียนจำนวนมากเช่นกัน ผู้วิจัยพบว่านักศึกษาเหล่านี้มาลงทะเบียนเพื่อเก็บหน่วยกิตให้ครบตามหลักสูตรและเลือกรายวิชาที่จัดตารางสอนได้สะดวก แม้ว่านักศึกษาหลายรายจะไม่เคยมีพื้นฐานความรู้มาก่อนเมื่อตัดสินใจลงทะเบียน แต่ก็เกิดความประทับใจและเห็นประโยชน์จากการเรียนรายวิชาดังกล่าว แต่ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามี การนำไปบอกต่อหรือถ่ายทอดประสบการณ์ ทำให้ตัวเลขนักศึกษาของแต่ละคณะจะเพิ่มขึ้นสูงในภาคการศึกษาใดภาคการศึกษาหนึ่งแล้วมักจะหายไป จึงสรุปได้ว่ากรณีเหล่านี้เกิดขึ้นในแบบสุ่มและมีเงื่อนไขเรื่องความสะดวกของผู้เรียน ซึ่งจะต่างจากนักศึกษาในสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มักจะมีพื้นฐานความรู้ที่ใกล้เคียงกันและลงทะเบียนด้วยความสนใจในเนื้อหาของรายวิชาที่ตนเลือก

4.4 การวิเคราะห์ทางสถิติ

ข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิจัยเป็นข้อมูลทางสถิติในลักษณะของอนุกรมเวลา (Time series) แต่ยังเป็นอนุกรมเวลาที่ไม่ยาวนาน คือ มีเพียง 6 ภาคการศึกษา ซึ่งธรรมชาติของการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของตัวเลขระหว่างภาคการศึกษาที่ 1 และภาคการศึกษาที่ 2 มีแนวโน้มของการแปรผันตามฤดูกาล (Seasonal variation) โดยตัวเลขของภาคการศึกษาที่ 2 จะสูงกว่าภาคการศึกษาที่ 1 ส่วนข้อมูลในแต่ละภาคการศึกษานั้นถือเป็นข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross section data) ที่รวบรวมขึ้นจากจำนวนผู้ลงทะเบียนในแต่ละรายวิชา ทั้งสองกรณียังนำมาวิเคราะห์ทางสถิติได้ค่อนข้างจำกัดและไม่เหมาะกับการเปรียบเทียบด้วยค่าเฉลี่ย ความแปรปรวน ตลอดจนค่าสถิติอื่นๆ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องเลือกเครื่องมือวิเคราะห์ทางสถิติที่เหมาะสมกับธรรมชาติของข้อมูลและให้ความอธิบายที่ถูกต้องกับสถานการณ์ด้วย

ประเด็นแรกที่ควรนำมาวิเคราะห์ในส่วนนี้ คือ ความเปลี่ยนแปลงในภาคการศึกษา 2/2556 เพราะเมื่อเทียบกับภาคการศึกษาอื่นๆ แล้วนับเป็นครั้งแรกที่สัดส่วนการลงทะเบียนของนักศึกษาศิลปศาสตร์กับนักศึกษาคณะอื่นๆ ลดลงจนใกล้เคียงกันในสัดส่วน 45 : 55 และในภาคการศึกษาเดียวกันนั้นจำนวนการลงทะเบียนกลุ่มวิชาวิชา มธ. ของนักศึกษาต่างคณะลดลงอย่างมาก ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลทั้งสองชุดมาวิเคราะห์สหสัมพันธ์ เพื่อพิจารณาว่าทิศทางการเพิ่มขึ้นหรือลดลงโดยรวมของสัดส่วนนักศึกษาต่างคณะสัมพันธ์กับการลงทะเบียนในกลุ่มวิชาใด โดยกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องดังนี้

r_1 = ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนนักศึกษาต่างคณะกับจำนวนนักศึกษาต่างคณะแยกตามกลุ่มวิชา

P_o = สัดส่วนของจำนวนนักศึกษาต่างคณะ (others) ทั้งหมด (รวมทุกรายวิชาที่ภาควิชาเปิดสอน)

N_{o-TU} = จำนวนนักศึกษาต่างคณะ (others) ที่ลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส มธ. (TU)

N_{o-HS} = จำนวนนักศึกษาต่างคณะ (others) ที่ลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส ป. (HS)

ตารางที่ 6 ชุดข้อมูลประกอบการวิเคราะห์สหสัมพันธ์และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ r_1

ภาคการศึกษา	P_o	N_{o-TU}	N_{o-HS}
1/2554	33%	1	116
2/2554	64%	440	187
1/2555	43%	39	189
2/2555	64%	551	197
1/2556	34%	24	176
2/2556	55%	117	485

	P_o, N_{o-TU}	P_o, N_{o-HS}
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ r_1	0.891	0.366

จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าแนวโน้มของสัดส่วนนักศึกษาต่างคณะที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่เปิดสอนโดยภาควิชาประวัติศาสตร์ สัมพันธ์กับจำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส มธ. ด้วยค่าสหสัมพันธ์ที่สูงถึง 0.891 เมื่อนำสัดส่วนเดียวกันไปหาค่าสหสัมพันธ์กับจำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส ป. จะมีค่าสหสัมพันธ์เพียง 0.366 ดังนั้น จากการวิเคราะห์ภายในขอบเขต 3 ปี การศึกษานี้จึงสรุปได้ว่า สัดส่วนการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของนักศึกษาต่างคณะในภาพรวมจะผันแปรตามจำนวนนักศึกษาต่างคณะที่ลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส มธ. ถึงแม้ว่าในภาค 2/2556 จะมีนักศึกษาต่างคณะลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส ป. สูงมากถึง 485 รายซีกก็ตาม

การวิเคราะห์เชิงสถิติที่พอจะทำได้อีกกรณีคือ การจัดลำดับ (Ranking) เพื่อสำรวจว่ารายวิชาที่มีนักศึกษาสนใจลงทะเบียนเรียนจำนวนมากในแต่ละภาคการศึกษานั้นเป็นรายวิชาอะไรบ้าง โดยแยกระหว่างภาคการศึกษาที่ 1 และภาคการศึกษาที่ 2 ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 5 รายวิชาที่มีจำนวนการลงทะเบียนสูงที่สุด ภาคการศึกษาที่ 1

	1/2554		1/2555		1/2556	
อันดับ	วิชา	จำนวน	วิชา	จำนวน	วิชา	จำนวน
1	HS265	44	HS267	58	HS268	79
2	HS230	40	HS367	51	HS230	56
3	HS268	38	HS200	48	HS367	44
4	HS350	33	HS230	44	HS265	38
5	HS367	30	HS265	39	HS267	38

หน่วย : รายชื่อ

รายวิชาที่มีนักศึกษาสนใจลงทะเบียนอยู่ในอันดับต้นๆ อย่างสม่ำเสมอในภาคเรียนที่ 1 คือ ป.265 ประวัติศาสตร์ตะวันตกก่อนสมัยใหม่ กับ ป.367 ประวัติศาสตร์สเปน ซึ่งอยู่ใน 5 อันดับแรกทั้งสามปีการศึกษา รองลงมาคือ ป.268 ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา ป.267 ประวัติศาสตร์รัสเซีย วิชาเหล่านี้เป็นวิชาเลือกซึ่งกล่าวได้ว่าวิชาได้รับความสนใจทั้งจากนักศึกษาเอก นักศึกษาในคณะ และนักศึกษาต่างคณะ ส่วนวิชาที่เหลือ (ป.200 พื้นฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ และ ป.230 ประวัติศาสตร์ไทย 1) เป็นวิชาบังคับซึ่งต้องมีนักศึกษาเอกลงทะเบียนอย่างแน่นอนจึงถือว่ามีเงื่อนไขที่ต่างออกไป ทั้งนี้ จะเห็นว่าช่วงต่างระหว่างวิชาอันดับ 1 กับอันดับ 5 ขยายกว้างขึ้น โดยในภาค 1/2554 จำนวนสูงสุดอยู่ที่ 44 โดยอันดับ 5 อยู่ที่ 30 แต่ในภาค 1/2556 จำนวนสูงสุดอยู่ที่ 79 ส่วนอันดับที่ 5 อยู่ที่ 38 จึงมีความเป็นไปได้ที่วิชาซึ่งได้รับความนิยมในอันดับต้นๆ จะมีขนาดห้องเรียนใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ

ตารางที่ 8 5 รายวิชาที่มีจำนวนการลงทะเบียนสูงที่สุด ภาคการศึกษาที่ 2

	2/2554		2/2555		2/2556	
อันดับ	วิชา	จำนวน	วิชา	จำนวน	วิชา	จำนวน
1	HS258	53	HS231	97	HS231	169
2	HS256	46	HS266	78	HS256	92
3	HS231	40	HS256	58	HS269	90
4	HS257	35	HS365	41	HS230	83
5	HS360	35	HS258	38	HS266	75

หน่วย : รายชื่อ

สำหรับภาคเรียนที่ 2 วิชาที่ติด 5 อันดับแรกตลอดสามปีการศึกษา คือ ป.256 ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นวิชาเลือก ส่วน ป.231 ประวัติศาสตร์ไทย 2 ติดอันดับทั้งสามปีการศึกษาแต่เป็นวิชาบังคับ

กระนั้นก็ตาม กรณีของ ป.231 มีความพิเศษเพราะมีนักศึกษาจากคณะต่างๆ ลงทะเบียนจำนวนมากแม้จะเป็นวิชาบังคับของนักศึกษาเอกซึ่งน่าจะเป็นผลจากความนิยมในตัวผู้สอน ในภาคเรียนที่ 2 นี้ วิชาที่อยู่ในกลุ่ม 5 อันดับแรกจะสลับเปลี่ยนค่อนข้างมาก แต่สามารถสรุปจากข้อมูลข้างต้นได้ว่า ภาคการศึกษา 2/2556 รายวิชา 5 อันดับแรกมีจำนวนผู้ลงทะเบียนเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แม้แต่วิชาอันดับที่ 5 คือ ป.266 ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่ ยังมีผู้ลงทะเบียนถึง 75 ราย เป็นเหตุให้ในภาคการศึกษานี้ชั้นเรียนโดยเฉลี่ยของกลุ่มวิชารหัส ป. มีขนาดใหญ่ขึ้นและเป็นแนวโน้มที่ภาควิชาจะต้องติดตามต่อไปว่าเป็นการเพิ่มขึ้นเฉพาะภาคการศึกษานี้หรือจะมีการปรับตัวที่ต่อเนื่องหลังจากนี้

5. สรุปภาพรวมภารกิจด้านการเรียนการสอนและข้อวิพากษ์เพิ่มเติม

ข้อมูลทั้งหมดที่นำเสนอในบทความนี้เป็นข้อมูลอนุกรมเวลาที่ยังมีความต่อเนื่องไม่มากนัก เป็นเหตุให้ผู้วิจัยต้องเลือกวิเคราะห์ในประเด็นซึ่งสามารถนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผลภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว ขณะเดียวกันผลลัพธ์ที่ได้จะต้องสะท้อนภาพภารกิจด้านการเรียนการสอนของภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ ได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด

ผลการวิจัยพบว่าภาควิชาประวัติศาสตร์เป็นภาควิชาขนาดกลาง (เมื่อเทียบจากภาควิชาทั้งหมด 14 ภาควิชาของคณะศิลปศาสตร์) โดยระหว่างปีการศึกษา 2554-2556 มีอาจารย์ประจำ (รวมชาวต่างชาติ) ประมาณ 18 คน แต่จะเห็นว่ามือนักศึกษาลงทะเบียนในรายวิชาที่ภาควิชารับผิดชอบ (ผู้รับบริการ) จำนวนสูงมาก กล่าวคือ จากสถิติการลงทะเบียนรวมในทุกรายวิชาในสามปีการศึกษาล่าสุดคือ ปี 2554 2555 และ 2556 มีจำนวนรายชื่อลงทะเบียนรวมอยู่ที่ 1,542 1,864 และ 2,137 รายชื่อ ตามลำดับ ขณะที่ภาควิชาที่มีนักศึกษาเอกในความรับผิดชอบชั้นปีละประมาณ 20 คน เท่านั้น หากคิดเป็นอัตราส่วนโดยเฉลี่ยโดยไม่แยกตามรายวิชา จะพบว่าสัดส่วนผู้ลงทะเบียนต่อจำนวนอาจารย์ของภาควิชาอยู่ในระดับที่มากกว่า 100 : 1 ต่อปี ในสองปีการศึกษาล่าสุด

แม้ว่างานวิจัยจะอาศัยข้อมูลของรายวิชาในระดับปริญญาตรีเป็นหลัก แต่น่าจะเพียงพอให้สรุปได้ว่า บุคลากรของภาควิชาประวัติศาสตร์มีความรับผิดชอบต่อพันธกิจด้านการเรียนการสอนอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งหากรวมการเรียนการสอนในระดับปริญญาโทไว้ด้วยก็จะยิ่งสนับสนุนข้อสรุปดังกล่าวมากยิ่งขึ้นเพราะจากข้อมูลเบื้องต้น จำนวนนักศึกษาปริญญาโทของภาควิชาประวัติศาสตร์อยู่ในอันดับต้นๆ เมื่อเทียบกับหลักสูตรอื่นๆ ในคณะศิลปศาสตร์รวมทั้งบุคลากรของภาควิชาที่รับผิดชอบการสอนในหลักสูตรปริญญาโทยังต้องมีการกิจกรรมในการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์และส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการต่างๆ อย่างเข้มข้นกว่าการศึกษาระดับปริญญาตรี ความรับผิดชอบด้านการเรียนการสอนของภาควิชาเมื่อเทียบกับทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่จึงถือเป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ

ในมุมมองของผู้รับบริการพบว่า รายวิชาที่ภาควิชาเปิดสอนมีผู้รับบริการทั้งที่เป็นนักศึกษา คณะศิลปศาสตร์และนักศึกษาจากคณะอื่นๆ แนวโน้มของจำนวนผู้ลงทะเบียนจากทั้งสองกลุ่มเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาข้อมูลโดยรวมสามปีการศึกษาต่อเนื่องกัน เมื่อตรวจสอบด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พบว่าสัดส่วนนักศึกษาต่างคณะที่ลงทะเบียนเรียนกับภาควิชาประวัติศาสตร์ขึ้นอยู่กับจำนวนรายชื่อยุติการลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส มธ. เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม จำนวนการลงทะเบียนในกลุ่มวิชารหัส มธ. ลดลงอย่างเห็นได้ชัดในภาคการศึกษา 2/2556 ขณะที่กลุ่มวิชารหัส ป. มีแนวโน้มจำนวนการลงทะเบียนเพิ่มขึ้นเมื่อพิจารณาจากข้อมูลต่อเนื่อง 6 ภาคการศึกษา จึงเป็นข้อค้นพบว่า กลุ่มวิชารหัส ป. มีศักยภาพที่จะดึงดูดนักศึกษาในมหาวิทยาลัยให้มาลงทะเบียนเรียน และควรกล่าวในที่นี้ด้วยว่าวิชารหัส ป. ไม่ได้มีสถานะเป็นวิชาบังคับของคณะต่างๆ แต่ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า วิชาประวัติศาสตร์ได้รับความสนใจลงทะเบียนจากนักศึกษาสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในแต่ละคณะลดหลั่นกันลงไป หรือแม้แต่กับสายวิทยาศาสตร์ก็มีผู้ลงทะเบียนกระจายจากคณะต่างๆ ถึงแม้ความสม่ำเสมอในการลงทะเบียนของกลุ่มนี้จะน้อยกว่ากลุ่มแรกอยู่มากก็ตามทั้งนี้ รายวิชารหัส ป. ที่มีจำนวนนักศึกษาลงทะเบียนสูงสุด 5 อันดับแรก มีค่ารายชื่อยุติการลงทะเบียนในแต่ละรายวิชาเพิ่มสูงขึ้นชัดเจนในภาคการศึกษา 2/2556 ด้วย

สถานการณ์ตามที่ปรากฏในข้อมูลของงานวิจัยนี้มีประเด็นที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ควรต้องคำนึงถึงในแง่ของการบริหารจัดการอย่างน้อย 2 ประเด็น ข้อแรกคือ การจัดสรรงบประมาณ เนื่องจากคณะศิลปศาสตร์จัดสรรงบประมาณบางประเภทให้กับภาควิชาต่างๆ ตามจำนวนการลงทะเบียน ได้แก่ งบกองทุนค่าธรรมเนียมการศึกษาฯ และงบเงินอุดหนุนงานจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีแต่เดิมภาควิชาประวัติศาสตร์รับผิดชอบสอนวิชาในหลักสูตรศึกษาทั่วไปจำนวน 3 รายวิชา ถือเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มจำนวนการลงทะเบียนของนักศึกษาและเป็นที่มาของงบประมาณส่วนหนึ่งที่ใช้จ่ายในภาควิชา แต่ระยะหลังเงื่อนไขดังกล่าวได้เปลี่ยนไปตามการปรับปรุงหลักสูตรวิชาพื้นฐานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเด็นนี้จึงกระทบต่อที่มาของรายได้หน่วยงานทั้งในระดับคณะและระดับภาควิชา โดยเฉพาะเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาตนเองในเรื่องรายได้หน่วยงานจะมีมากยิ่งขึ้น

เนื่องจากงบประมาณที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ได้รับมาจากหลายแหล่งโดยแต่ละแหล่งมีเกณฑ์การจัดสรรที่แตกต่างกันไป เมื่อบวกกับเงื่อนไขในอนาคตเกี่ยวกับการออกนอกระบบที่ยังไม่ชัดเจนนัก การจะสรุปว่างบประมาณของภาควิชาเพียงพอหรือไม่นั้นอาจจะต้องแยกเป็นอีกกรณีศึกษา ส่วนในงานวิจัยชิ้นนี้เน้นการวิเคราะห์ภายใต้ปัจจัยเดียวเท่านั้นคือสถิติการลงทะเบียน จึงกำหนดขอบเขตเป้าหมายไว้ที่เรื่องแนวโน้มการลงทะเบียนของนักศึกษามีใช้เรื่องงานด้านการบริหาร กระนั้นก็ตาม สถิติการลงทะเบียนก็มีส่วนสัมพันธ์กับการจัดสรรงบประมาณอยู่บ้าง เพราะงบประมาณ 2 ประเภทที่กล่าวมาแปรผันตามจำนวนการลงทะเบียนของนักศึกษา ดังนั้น งานวิจัยเพียงต้องการตั้งข้อสังเกตเบื้องต้น

เรื่องการพัฒนาฐานข้อมูลที่จะทวีความสำคัญต่องานด้านบริหารของภาควิชาในระยะต่อไป รวมทั้งสามารถเป็นใช้เป็นส่วนหนึ่งของวิเคราะห์เรื่องงบประมาณได้ในอนาคต

ข้อที่สองเกี่ยวข้องกับภาระงานสอน ซึ่งภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันภาควิชาประวัติศาสตร์ยังไม่จำเป็นต้องกังวลในข้อนี้มากนักเพราะผู้สอนในวิชาเหล่านี้ต่างมีวิชาประจำของตนเองที่เพียงพอสำหรับการคำนวณภาระงานขั้นต่ำในแต่ละภาคการศึกษา แต่การบริหารอัตรากำลังเมื่อออกนอกกรอบจะต้องเข้มงวดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการรับบุคลากรใหม่ที่จะต้องมีการเรียนการสอนเพียงพอ ซึ่งหมายถึงภาควิชาอาจต้องขยายภารกิจด้านการสอนให้มีผู้รับบริการมากขึ้น นอกจากนี้ หากพิจารณาในระดับคณะ จะเห็นว่าการออกนอกกรอบอาจส่งผลให้ภาควิชาต่างๆ ในคณะเดียวกันมีความได้เปรียบเสียเปรียบ เพราะหากภาควิชาใดได้สิทธิในการสอนวิชาบังคับจะช่วยให้นักศึกษาในสังกัดลดความวิตกกังวลเรื่องภาระงานขั้นต่ำรวมถึงการจัดสรรงบประมาณที่ค่อนข้างแน่นอน อย่างไรก็ตาม ภาควิชาไม่ควรอาศัยข้อได้เปรียบจากการสอนวิชาบังคับจนละเลยการพัฒนาและปรับปรุงศักยภาพด้านการสอนเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในระยะยาวเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบ

ในแง่ของการบริหารจัดการ หน่วยงานระดับภาควิชาต้องพัฒนาฐานข้อมูลเพราะเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารหลักสูตรต่างๆ ทำให้การจัดทำฐานข้อมูลด้านการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเป็นเครื่องมือที่ขาดไม่ได้ในการบริหารหลักสูตรทุกหลักสูตรต่อจากนี้ โดยเฉพาะหลักสูตรปริญญาตรีที่มีการเปิดรายวิชาและมีจำนวนนักศึกษามากกว่าหลักสูตรอื่นๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด การจัดทำ มคอ.7 ในอีกด้านหนึ่งนั้น ภาควิชาควรตั้งโจทย์เพื่อนำไปสู่การสำรวจและจัดเก็บเพื่อการวิเคราะห์ที่ละเอียดขึ้น เพราะการใช้ข้อมูลจากสถิติการลงทะเบียนและผลการศึกษาเป็นเพียงตัวเลขที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นตัวเลขในเชิงข้อเท็จจริงเท่านั้นแต่หากต้องการการวิเคราะห์ที่สะท้อนมุมมองจากกลุ่มตัวอย่าง เช่น ความนิยมของนักศึกษา ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกรายวิชา ความคาดหวังจากการเรียน ฯลฯ ก็จำเป็นที่จะต้องพัฒนาช่องทางเข้าถึงข้อมูลและระบบการเก็บข้อมูลให้ดีขึ้นไปด้วย ซึ่งปัจจุบันยังมีเฉพาะการประเมินรายวิชาเพียงภาคการศึกษาละหนึ่งครั้งเท่านั้น

จากสาระสำคัญโดยสรุปจะเห็นถึงทิศทางการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาประวัติศาสตร์ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของคณะศิลปศาสตร์ คือ ความหลากหลายทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิชาที่ภาควิชารับผิดชอบไม่อยู่ในฐานะวิชาบังคับ ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์หรือนักศึกษาต่างคณะก็ตาม แต่ได้รับความสนใจจากผู้เรียนจำนวนมากจากสังกัดคณะที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการยืนยันว่า พันธกิจด้านการเรียนการสอนของภาควิชามีได้ดำเนินไปอย่างคับแคบหรืออาศัยแต่เพียงผู้เรียนที่มาจากนักศึกษาในสังกัด

6. บทสรุป

ประเด็นวิจัยที่กำหนดไว้เบื้องต้นเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประเมินความพร้อมขององค์กรเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ โดยเน้นเรื่องการบริหารหลักสูตรให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดจากหน่วยงานภายนอก งานวิจัยได้ใช้ข้อมูลของภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ เป็นกรณีศึกษา เพื่อสำรวจสถานการณ์ด้านการเรียนการสอนว่าได้รับความนิยมมากหรือน้อยเพียงใด และสามารถนำไปวิเคราะห์เพิ่มเติมในแง่ของความพอเพียงของรายวิชากับจำนวนนักศึกษาที่เป็น ‘กลุ่มเป้าหมาย’ ซึ่งเป็นประเด็นที่หน่วยงานด้านการเรียนการสอนอาจจะต้องปรับตัว ทั้งหมดนี้เป็นสภาพแวดล้อมที่แตกต่างออกไปจากเดิมที่มหาวิทยาลัยรัฐไม่ต้องใส่ใจเรื่องตัวเลขผู้เข้าศึกษามากนักเนื่องจากงบประมาณส่วนใหญ่ในการบริหารมหาวิทยาลัยมาจากการอุดหนุนโดยรัฐ

ผลการวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานตั้งแต่ระดับภาควิชาซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการบริหารหลักสูตรควรต้องสำรวจข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการกิจของตนทั้งการจัดการรายวิชาและการบริหารบุคลากร เพื่อให้สามารถประเมินแนวโน้มการปรับตัวในด้านที่จำเป็นได้อย่างถูกต้อง โดยจะต้องมีรายวิชาที่เพียงพอสัมพันธ์จำนวนบุคลากรและเกณฑ์ภาระงานขั้นต่ำที่มหาวิทยาลัยกำหนดส่วนในระดับคณะก็มีความจำเป็นจะต้องเตรียมความพร้อมเช่นกันเพราะการออกนอกระบบหมายถึงคณะจะต้องพึ่งพาตนเองในทางการเงินมากขึ้นกว่าที่แล้มา การดำเนินการในระดับคณะจึงควรมุ่งไปในประเด็นปัญหาที่กระทบต่อการอยู่รอดขององค์กร อาทิ แนวทางการจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานในสังกัด การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบุคคลให้คุ้มค่ามากขึ้นภายใต้ข้อกำหนดเรื่องภาระงานขั้นต่ำ และการจัดการด้านการเรียนการสอนทั้งหมดให้เอื้อต่อสภาพแวดล้อมการทำงานใหม่ โดยจะต้องตอบโจทย์ทั้งเรื่องรายได้ขององค์กรและภาระงานของบุคลากรในสังกัดไปพร้อมๆ กัน

จริงอยู่ที่ทั้งคณะ ภาควิชา และบุคลากร ไม่คุ้นเคยการปรับตัวเหล่านี้เมื่อเทียบกับการทำงานในระบบเก่า อีกทั้งมีหลายเรื่องซึ่งชวนให้ไม่สบายใจเมื่อต้องคำนึงถึงการอยู่รอดโดยปราศจากการอุดหนุน แต่การออกนอกระบบก็เป็นความจริงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้อีกต่อไป ดังนั้นการปรับตัวก่อนหรือลงมือสร้างความพร้อมด้วยตนเองย่อมน่าจะดีกว่าการถูกบีบบังคับให้ต้องปรับตัวโดยแรงกดดันจากภายนอกอย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

- ศุภวิทย์ ถาวรบุตร. (2557). *การศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีของภาควิชาประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมจิต วัฒนาชยากุล. (2532). *สถิติวิเคราะห์เบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.